

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLIH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxirovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Минойиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

TRENDS AND DYNAMICS OF SERVICE SECTOR DEVELOPMENT IN THE SAMARKAND REGION

Khairullayev Shahram Yunus ugli,

Base doctoral student of Samarkand State University
named after Sharaf Rashidov

Abstract. The service sector in the Samarkand region plays an important role in the economic development of the region. In recent years, there has been significant growth and qualitative changes in this area. This article analyzes the trends and dynamics of the service sector, considers its contribution to the gross regional product, the impact of technology integration on improving the quality of services provided and the efficiency of customer service.

Key words: service sector, the role of the service sector in the economy, volume of services, communication and information services, financial services, educational services, trade services.

SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI

Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li,

Sharof Rashidov nomidagi SamDU tayanch doktoranti

Annotatsiya. Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasi viloyatning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda bu sohada sezilarli o'sish va sifat o'zgarishlari kuzatilmoqda. Mazkur maqolada xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish tendensiyalari va dinamikasi tahlil qilinib, xizmat ko'rsatish sohasi yalpi hududiy mahsulotdagi hissasi, texnologiyalarning integratsiyasi xizmat ko'rsatish sifatini oshirishi, mijozlarga xizmat ko'rsatish samarasi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: xizmat ko'rsatish sohasi, xizmat ko'rsatish sohasini iqtisodiyotdagi roli, xizmatlar hajmi, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari, moliyaviy xizmatlar, ta'lim sohasidagi xizmatlar, savdo xizmatlari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N24>

Kirish. Samarqand viloyati O'zbekiston Respublikasining eng muhim iqtisodiy hududlaridan biri bo'lib, bu yerda turizm va xizmat ko'rsatish sohasi katta ahamiyatga ega. Hududning boy tarixiy va madaniy merosi, tabiiy go'zalliklari hamda strategik geografik joylashuvi xizmat ko'rsatish sohasining jadal rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Bugungi kunda xizmat ko'rsatish sohasi viloyatning iqtisodiy taraqqiyotida muhim rol o'ynaydi. Bu sohaning rivojlanish tendensiyalari va dinamikasi nafaqat iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlariga, balki ijtimoiy barqarorlikka ham ta'sir ko'rsatadi. Xizmat ko'rsatish sohasining o'sishi viloyatda yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy aholini band qilish hamda aholining turmush darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish tendensiyalari va dinamikasini o'rganishdan iborat. Tadqiqot jarayonida sohaning hozirgi holati, rivojlanish istiqbollari, mavjud muammo va to'siqlar hamda ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi.

Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanishi, shubhasiz, butun mintaqaning iqtisodiy barqarorligiga katta hissa qo'shadi. Shu bois ushbu mavzuning dolzarbligi yuqori bo'lib, mazkur dissertatsiyada xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish yo'nalishlari va dinamikasi batafsil tahlil qilinadi.

Hozirgi vaqtda xizmat ko'rsatish sohasi o'zining rivojlanish xususiyatlariga ko'ra, aholining turmush sifatini oshirish, inson kapitalini rivojlantirish, kognitiv (bilim va tafakkur) omillar uchun shart-sharoit yaratishni nazarda tutadi. Bu jarayonda sohada iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish alohida dolzarb hisoblanib, u ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga egadir.

Shuning uchun ham "O'zbekiston — 2030" strategiyasi mamlakatning barqaror va inklyuziv rivojlanishini ta'minlash maqsadida ishlab chiqilgan va O'zbekistonning uzoq muddatli rivojlanish yo'nalishlarini belgilaydi. Strategiyasida ta'kidlanganidek, "Hududlarda xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish orqali xizmat ko'rsatish hajmini 3 baravarga oshirish"[3] dolzarb vazifa sifatida belgilab berilgan.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. O'rganilayotgan muammoga bag'ishlangan ilmiy ishlarda xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish holati bo'yicha turli xil ta'riflar berilgan. J.R.Urakovning fikricha mamlakatimiz iqtisodiyoti rivojlanishining hozirgi bosqichida servis xizmatlari soni va sifatiga qo'yilayotgan talablar oshib borayotganini ta'kidlaydi. Rivojlangan davlatlar tajribasining qo'llanilishi xizmatlarga bo'lgan talabning oshishiga olib keldi. Bu o'z navbatida iste'mol bozori tarkibida o'zgarishlarni vujudga keltirdi. Aholining ayrim qatlamlari moddiy farovonligining oshishi natijasida xizmatlarga o'zlarining talablari va ehtiyojlari mavjud bo'lgan iste'molchilarning yangi kategoriyasi vujudga keldi. Moddiy jihatdan ta'minlangan iste'molchilar o'zlarining hayot qulayliklarini oshirishni ta'minlaydigan turli assortimentdagi xizmatlarga katta talabgor hisoblanishadi. Shu sababli ayrim xizmat ko'rsatish korxonalari o'z faoliyatlarini aynan aholining shu talablar va ehtiyojlarini qondirishga qaratadilar[2].

B.A.Ismailov o'zining tadqiqot ishlarida, hozirgi vaqtda xizmatlar bozorida taqdim etiladigan xizmatlar shartli ravishda quyidagi yo'nalishlarga, ya'ni iste'molchilarga taqdim etiladigan xizmatlar, tadbirkorlik subyektlariga taqdim etiladigan xizmatlar hamda bir vaqtda ham iste'molchilarga, ham tadbirkorlik subyektlariga taqdim etiladigan xizmatlarga tasniflanadi[1].

Tadqiqot metodologiyasi. Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasining rivojlanish tendensiyalari va dinamikasini tahlil qilish uchun statistik ma'lumotlar va analitik usullar ishlatilgan bo'lib, xizmat ko'rsatish sohasining yalpi hududiy mahsulotda hissa, bandlik darajasining oshishi va xizmatlarning sifatini o'rganishga yordam beradi.

Tahlil va natija. Samarqand viloyatida, xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki, xizmat ko'rsatish va servis sohaslarini rivojlantirish aholi farovonligi va ish bilan bandlik masalalarining hal bo'lishini ta'minlovchi muhim omildir.

1-rasm. Xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiyotdagi roli va ahamiyati

Xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiyotdagi roli va ahamiyatini quyidagi rasm orqali ham ifodalash mumkin (1-rasm). Xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotning tarkibiy qismi sifatida sanoat rivojlanishidan keyingi bosqichining muhim sektori hisoblangan servis iqtisodiyoti ahamiyatini oshishi va mamlakatning yalpi ichki mahsulotini ishlab chiqarishda bevosita rolining o'sib borishi bilan izohlanadi.

Samarqand viloyati rivojlanishining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlariga e'tibor qaratsak, yalpi hududiy mahsulot hajmi o'tgan yilga nisbatan 2019-yilda 106,8%ga oshgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2023-yilga kelib 106,6 %ni tashkil etgan. Viloyatda jami xizmatlar hajmining o'tgan yilga nisbatan o'sish dinamikasiga ko'ra, 2019-yilda 131,0%ga o'sgan bo'lsa, 2023-yilda mazkur ko'rsatkich 128,8 %ga oshishi ta'minlangan. Bunda shunday xulosa qilish mumkinki, xizmat ko'rsatish sohasi rivojlanishining o'ziga xos xususiyati unda ma'lum bir tarmoqlarda vaqt o'tgan sayin mehnat unumdorligi o'sish tendensiyasiga ega bo'lishi kuzatiladi. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasining yetakchi tarmog'i hisoblangan savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlarda ham ushbu tendensiya kuzatilgan, ya'ni 2019-yilda 134,7 %ga, 2023-yilda esa 136,5 %ni tashkil etgan. Jami xizmatlar hajmining YaHMdagi ulushi 2019-yilda 38,1 %ni, 2023-yilda esa 43,8 %ni tashkil etgan (1-jadval).

1-jadval

Samarqand viloyati rivojlanishining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlari

№	Ko'rsatkichlar	O'lchov birligi	2019-y.	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.
1.	YaHM	mlrd.so'm	43558,9	47576	59260,4	68988,6	84093,8
		O'tgan yilga nisbatan, %	106,8	100,8	110,3	106,4	106,6
2.	Xizmatlar	mlrd.so'm	16 622,0	17 065,1	22 838,2	28 629,4	36 901,2
		O'tgan yilga nisbatan, %	131,0	102,6	133,8	125,3	128,8
	savdo, yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	mlrd.so'm	4 473,6	4 775,5	6 533,3	8 807,2	12 029,7
		O'tgan yilga nisbatan, %	134,7	106,7	136,8	134,8	136,5
2.	Iste'mol tovarlari	mln.doll	8 745,3	11836,0	14 381,9	9 896,6	10 415,7

		O'tgan yilga nisbatan, %	105,2	119,9	112,9	119,4	101,4
3.	Sanoat mahsuloti	mlrd.so'm	15 783,6	18383,4	22834,3	29188,6	32955,7
		O'tgan yilga nisbatan, %	105,6	105,4	111,0	109,0	105,8
4.	Qurilish ishlari	mlrd.so'm	4527,2	5755,3	7 385,7	8 895,4	10177,6
		O'tgan yilga nisbatan, %	126,2	111,7	117,8	110,1	110,1
5.	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari	mlrd.so'm	29294,7	33759,4	40329,6	42088,9	51023,3
		O'tgan yilga nisbatan, %	103,0	102,8	102,5	103,7	103,8
6.	Chakana savdo tovar aylanmasi	mlrd.so'm	13 877,3	16 816,8	21 617,9	25 342,5	30 196,5
		O'tgan yilga nisbatan, %	108,1	109,0	115,0	112,2	107,9
10.	Tashqi savdo aylanmasi	mln. AQSh doll.	1 749,9	1 491,5	1 920,5	2 365,5	2 892,4
		O'tgan yilga nisbatan, %	108,0	85,2	128,8	124,2	122,3
11.	Eksport	ming AQSh doll.	398,5	335,2	531,7	636,6	766,8
		O'tgan yilga nisbatan, %	126,3	84,1	158,6	123,4	120,5
12.	Import	ming AQSh doll.	1 351,4	1 156,4	1 388,8	1 729,0	2 125,6
		O'tgan yilga nisbatan, %	103,6	85,6	120,1	124,5	122,9

Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish va servis sohalarini rivojlantirish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda jami xizmatlar hajmi 2023-yilda 29 023,17 mlrd. so'mdan iborat bo'lib, bu ko'rsatkich 2019-yil ko'rsatkichiga nisbatan 2,3 marta oshgan. Viloyatda eng yuqori o'sish sur'atlariga ega soha va tarmoqlar sifatida yashash va ovqatlanish xizmatlari (3,6 marta), sog'liqni saqlash xizmatlari (3,2 marta), moliyaviy xizmatlar (2,7 marta), ta'lim xizmatlari (2,9 marta), shaxsiy xizmatlar (2,5 marta), transport xizmatlari (2,1 marta) hissasiga to'g'ri kelgan (2-jadval).

2-jadval

Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish sohasi va tarmoqlarida xizmatlar turlari bo'yicha hajmi (mlrd. so'm)

Sohalar va tarmoqlar	Yillar					2019 yil 2023 yilga nisbatan o'sish, (%)
	2019-y.	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.	
Jami xizmatlar Shu jumladan:	12 786,8	14 086,1	18 259,0	22 953,6	29 023,1	2,3 marta
Aloqa va axborot-lashtirish	633,7	716,9	835,8	1 073,7	1 364,5	2,1 marta
Moliya xizmatlari	1 712,7	2 123,6	2 613,2	3 590,7	4 559,6	2,7 marta
Transport xizmatlari	3 152,9	3 371,1	4 604,7	5 383,4	6 680,9	2,1 marta
Shu jumladan: avtotransport xizmatlari	2 889,3	3 252,1	4 335,5	5 002,6	6 093,5	2,1 marta

Yashash va ovqatlanish xizmatlari	461,4	400,0	629,6	1 063,8	1 675,8	3,6 marta
Savdo xizmatlari	3 648,9	4 205,2	5 175,9	6 239,8	7 493,1	2 marta
Ko'chmas mulk bilan bog'liq bo'lgan xizmatlar	329,4	321,7	466,8	567,2	658,5	2 marta
Ta'lim xizmatlari	556,8	694,2	1 003,6	1 202,0	1 593,8	2,9 marta
Sog'liqni saqlash xizmatlari	193,8	260,7	341,2	464,4	616,8	3,2 marta
ijara va lizing bo'yicha xizmatlar	404,6	423,6	548,4	662,0	787,4	194,6
Kompyuter va maishiy tovarlarni ta'mirlash	349,5	367,7	538,3	650,7	820,8	2,3 marta
Shaxsiy xizmatlar	522,5	545,0	761,3	999,7	1 290,1	2,5 marta
Me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	313,8	321,1	318,3	370,1	414,6	132,1
Boshqa turdagi xizmatlar	506,8	335,3	421,9	686,1	1 066,9	2,1 marta

Viloyatda jami xizmat turlari bo'yicha xizmatlar hajmining qishloq joylardagi hisssasi 2019-yilda 54,0 %ni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatgich 2023-yilda 57,0 %dan iborat bo'lgan. Lekin ko'rsatilayotgan xizmatlarning aholi jon boshiga nisbatan hisoblaganda qishloq joylarda shaharga nisbatan salmog'i ancha pastdir.

Respublikamizda barcha iqtisodiy faoliyat turlari kabi xizmat ko'rsatish sohasida ham tarkibiy o'zgarishlar sodir bo'lmoqda. Jumladan, 2019-2023-yillarning statistik ma'lumotlari tahlil qilinganda, 2019-yilda jami xizmatlar tarkibida eng katta ulush savdo xizmatlari (28,5 %) va transport xizmatlari (24,7 %) hissasiga to'g'ri kelgan bo'lsa, ushbu ko'rsatkich 2023-yilda ham asosiy ulushni shu xizmatlar tashkil qilgan. Bu borada 2023-yilda me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlari (1,4 %) va sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlari (2,1 %) ulushi esa eng kam ulushni tashkil etgan.

Shuningdek, tahlil qilinayotgan davr davomida jami xizmatlar tarkibida muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar (44,0 %) va boshqa xizmatlar (32,5 %) kamayish tendensiyasiga ega ekanligi aniqlandi. Jami xizmatlar tarkibida 2019-yilga nisbatan 2023-yilda yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar ulushi 61,1 %ga, sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlari 40 %ga oshgan(3-jadval).

3-jadval

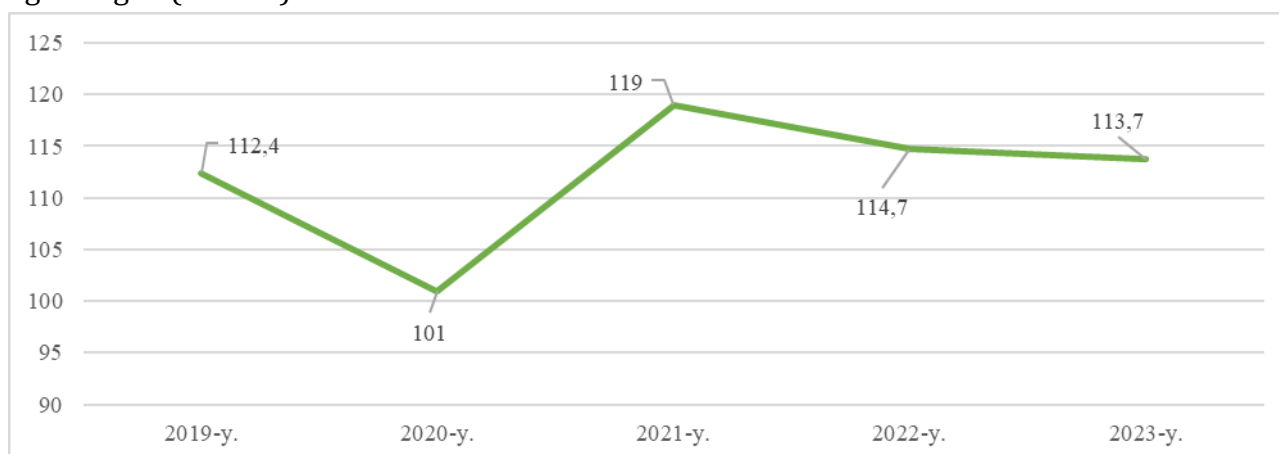
Samarqand viloyatida xizmat ko'rsatish va servis sohalarning tarkibi, jamiga nisbatan foizda

Xizmat turlari	2019-y.	2020-y.	2021-y.	2022-y.	2023-y.
Xizmatlar – jami	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	5,0	5,1	4,6	4,7	4,7
moliyaviy xizmatlar	13,4	15,1	14,3	15,6	15,7
transport xizmatlari	24,7	23,9	25,2	23,5	23,0
yashash va ovqatlanish bo'yicha xizmatlar	3,6	2,8	3,4	4,6	5,8
savdo xizmatlari	28,5	29,9	28,3	27,2	25,8
ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar	2,6	2,3	2,6	2,5	2,3
ta'lim sohasidagi xizmatlar	4,4	4,9	5,5	5,2	5,5
sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	1,5	1,9	1,9	2,0	2,1
ijara va lizing bo'yicha xizmatlar	3,2	3,0	3,0	2,9	2,7
kompyuterlar, shaxsiy foydalanish buyumlari va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	2,7	2,6	2,9	2,8	2,8
shaxsiy xizmatlar	4,1	3,9	4,2	4,4	4,4

me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	2,5	2,3	1,7	1,6	1,4
boshqa xizmatlar	4,0	2,4	2,3	3,0	2,7

Xizmat ko'rsatish sohasi faoliyat yurituvchi xo'jalik subyektlari sonining ko'p miqdorda ekanligi bilan tavsiflanadi va mazkur soha korxona va tashkilotlarining imkoniyatlari ichki va tashqi omillar ta'siri darajasi bilan belgilanadi. Shunday ekan, o'zining yo'nalishi, miqdori va mavjud resurslari miqdoriga ko'ra tasniflanuvchi korxonalar faoliyatini rivojlanishi muayyan normalar bilan cheklanadi. Ushbu normalar investitsiya faoliyatini amalga oshirishning ko'lamini va ahamiyatini aniqlaydi. Shuni aytish kerakki, xizmat ko'rsatish sohasida investitsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha qabul qilinayotgan dasturlar va chora-tadbirlar realizatsiya qilinayotgan investitsion faoliyat samaradorligining istiqbolda yuksalishiga olib kelmaydi. Ushbu holat esa alohida subyektlar va umuman sohada qo'yilgan maqsadlarga aniq vaqtda erishish imkoniyatini qiyinlashtiradi. Bundan ko'rinadiki, xizmat ko'rsatish sohasi boshqa tarmoqlarga nisbatan o'ziga xos jihatlarga ega.

Samarqand viloyatida 2023-yilda bozor xizmatlarining 2022-yilga nisbatan o'sish sur'atiga e'tibor qaratsak, jami ishlab chiqarilgan xizmatlar hajmi o'sish 113,7 % tendensiyasiga ega bo'lgan (2-rasm).

2-rasm. Samarqand viloyatida 2019-2023-yillar bozor xizmatlarining o'sish (o'zgarish) sur'ati (o'tgan yilning mos davrlariga nisbatan, foizda)

R. Solou tomonidan 1987-yilda ishlab chiqilgan "Unumdorlik paradoksi"¹ga¹ muvofiq kompyuterlarga qilingan investitsiyalar hajmining o'sib borishi, shunga mos ravishda xizmat ko'rsatish sohasida unumdorlikni oshishiga olib kelmagan. Uning ta'kidlashicha, XX asrning 80-yillarida AQShda kompyuter texnologiyalariga qilingan investitsiyalar 1 trln. AQSh dollarini tashkil qilgan, uning 85,0 %i xizmat ko'rsatish sohasiga yo'naltirilgan. Biroq ushbu sohada mehnat unumdorligining yillik o'sish hajmi 1,0 %ni tashkil qilgan. O'tgan asrning 90-yillarida esa AQSh sanoatida unumdorlikning o'sish sur'ati 3,0 %ni, yaxlit iqtisodiyotdagi unumdorlikning o'sishi 1,1 %ni tashkil etgan. Mazkur holat bo'yicha shunday xulosa qilish mumkin, unumdorlikni umumiy ko'rsatkichini past ko'rsatkichga ega bo'lishiga uchinchi sektorda (xizmat ko'rsatish sohasida) unumdorlik darajasining pastligi sababdir.

Xizmat ko'rsatish sohasida unumdorlik darajasining pastligi sababini quyidagicha izohlash mumkin. Bir tomondan, xizmatlar fan sig'imi yuqori kapital va intensiv (kognitiv) bilim talab etadigan tarmoqlarni o'z ichiga qamrab olsa, ikkinchi tomondan, texnologik jihatdan past

¹ Solow R We'd Better Out // New York Revier of Books. 1987. July 12-p36

bo'lgan va mehnat talabchanligi yuqori bo'lgan tarmoqlarni ham o'zida mujassamlashtiradi. Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasida yuqori malakaga ega va yuqori ish haqi oladigan xodimlar ham, past ish haqi oladigan xodimlar ham faoliyat yuritadi. Mazkur holat albatta unumdorlik darajasini pasayishiga ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, xizmat ko'rsatish sohasi kelgusida iqtisodiyotning muhim sohasiga aylanadi. Shu munosabat bilan, viloyatning shahar va qishloqlarida xizmat sohaslarini rivojlantirishning konseptual yo'nalishlarini hayotga tatbiq etishda quyidagilarni inobatga olib yondashish maqsadga muvofiqdir:

- milliy qadriyatlarimizga ko'ra, an'anaviy xizmatlar va kasanachilik faoliyati bilan shug'ullanuvchi oilalarning tadbirkorlik faoliyatini tiklashni rag'batlantirish va rivojlantirish;
- milliy hunarmandchilikni rivojlantirish yo'nalishidagi oilaviy korxonalarni tiklashda, ularga o'z faoliyatlarini boshlab olishi uchun zarur bo'lgan boshlang'ich mablag' bilan ta'minlashda imtiyozli kreditlarni yo'lga qo'yish lozim.

Xulosa. Yuqorida keltirilgan tahliliy ma'lumotlar va fundamental tadqiqotlarga e'tibor qaratsak, barcha xizmat turlari mehnatini kapitalga (unumli) almashtirish qobiliyatiga ega bo'lgan ilmiy-texnik taraqqiyot natijalarini bir xilda qabul qilish xususiyatiga ega emas, bu esa o'z navbatida korxonalar unumdorligiga ta'sir qiladi. Shu bilan birga, iste'mol bilan bog'liq va ijtimoiy xizmatlar samaradorligini past ekanligi bir qancha sabablar bilan izohlanadi. Amalda mavjud bo'lgan ba'zi an'anaviy xizmatlar (mehmonxona, umumiy ovqatlanish va maishiy xizmat kabilar subyektiv jihatlariga ega) standartlashtirish va texniklashga ko'p hollarda muvofiq kelmaydi. Ba'zi xizmat turlari, masalan, sog'liqni saqlash xizmati fan texnika yutuqlarini o'ziga tez qabul qilsa ham, ular ko'proq iste'molchining xohishi va istagiga, xizmat ko'rsatish darajasiga bog'liqdir. Agar bu xizmatlar past darajada bo'lsa, mazkur holat ishlab chiqarish samaradorligining o'sishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun xizmatning ushbu turlarida unumdorlik darajasini o'sishiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari unchalik katta ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi.

Iste'mol va ijtimoiy xizmatlarda unumdorlik darajasi past bo'lishi muayyan qiyinchiliklarni, xususan, xizmat sohasida band bo'lganlar mehnat haqi va unumdorligi nisbatida muammolarni keltirib chiqaradi. Bu holatning tahliliy jarayonini keyingi paragraflarda ko'rib chiqamiz. Xulosa qilsak, xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish ish bilan bandlik muammosini ayniqsa, xotin-qizlar, yoshlarni ish bilan ta'minlash, oilalar daromadlarini sezilarli darajada ko'paytirish hamda aholi farovonligini oshirish imkoniyatini vujudga keltiradi. Bu birinchidan, aholini ish bilan ta'minlash orqali oilalarning muhim daromad manbai va mulkdorlar sinfini shakllantirishning asosi bo'lsa, ikkinchidan, mamlakatimiz bozorlarini xizmatlarga bo'lgan talabini qondirish orqali aholi turmush darajasini oshishiga olib keladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Ismailov B.A. Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida). // Diss. PhD. – Nukus: QDU, 2022. 82-b.

2. Urakov J.R. Xizmat ko'rsatish korxonalari faoliyatlari samaradorligini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi (Samarqand viloyati misolida) // diss. iqt. fan. nomzodi. – T.: SamISI. 2011. 15-16 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-son farmonining 1-ilovasi «2023-2030 yillarda "O'zbekiston — 2030" strategiyasi" //Lex.uz

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).